

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

за придобиване на образователната и научна степен “Доктор”

Тема:

“Градуирани алгебри и некомутативна теория на инвариантите”

Автор: Деян Живков Джундреков

Област: 4. “Природни науки, математика и информатика”

Научно направление: 4.5. “Математика”

Тема на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е посветен на задачи от некомутативна теория на инвариантите. Дисертацията продължава класическата линия на математически изследвания, свързана с имената на Д. Хилберт, П. Гордан, Е. Ньотер, Х. Вайл и много други. Конкретната цел на този труд е излагането на решения на няколко конкретни версии на следната задача:

При зададена редуktivна група G , да се намери фундаментална система от пораждащи за алгебрата от полиноми на краен брой некомутиращи променливи, инвариантни относно действието на G .

Кандидатът представя решение на тази задача за симетричната група и произволен брой променливи, както и за алтернативната група и полиноми на три променливи. Дисертацията обобщава изследванията на Деян Джундреков от последните три години. Общото ми впечатление е, че кандидатът е добре запознат със състоянието на изследванията в теория на инвариантите и новите резултати, отнасящи се до задачите, намиращи се във фокуса на този труд. Разглежданите задачи са класически и са безспорно важни в теория на инвариантите. Кандидатът демонстрира дълбоки познания в областта на неговия дисертационен труд и потенциал да прилага придобитите знания при изследването на трудни задачи.

Литературен обзор

Общото ми впечатление е, че дисертантът познава отлично съвременното състояние на разглежданите проблеми. Голяма част от изследванията му са върху един кръг от задачи и хипотези от теория на инвариантите, считани за значими в теоретичен план. Докторантът демонстрира познаване на областта на изследванията и възможности творчески да прилага знанията си.

Съдържание и резултати на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 75 нестандартни машинописни страници и се състои от увод, три глави и списък на използваната литература, включващ 56 заглавия. По-долу ще изложим накратко съдържанието на отделните глави от дисертацията.

Първата глава е уводна. В нея авторът прави исторически преглед на теория на инвариантите и описва основните цели, които си поставя с този дисертационен труд. В края на главата е направено и кратко описание на резултатите, изложени в дисертацията.

Глава 2 са изложени основните дефиниции и някои предварителни сведения от теория на инвариантите. Тя е разделена на пет секции. Главата започва със списък на по-важните означения, използвани в текста (раздел 2.1). Раздел 2.2. съдържа кратко въведение в комутативна теория на инвариантите. В началото е дефинирана алгебрата на G -инвариантите, след което са формулирани класически резултати като теоремата за симетричните полиноми, резултати на Е. Ньотер, Д. Хилберт, Ж.-П. Сер, Т. Молин. Раздел 2.3 е посветен на резултати от некомутативна теория на инвариантите. В раздел 2.4 се излагат резултатите от статия А. Н. Корюкин от 1984 г., която е от съществено значение за дисертационния труд. Много от резултатите са представени с доказателства. Раздел 2.5 съдържа изложение на резултати на М. Волф (1936г.) върху симетрични полиноми на некомутиращи променливи.

Оригиналните резултати се съдържат в следващите две глави.

В глава 3 е разгледана S -алгебрата на симетричните полиноми на d некомутиращи променливи $(K\langle X_d \rangle^{\text{Sym}(d)}, \circ)$. Централна задача тук е да се определи дали тази алгебра е крайно породена. В работата е даден положителен отговор за случая, когато характеристиката е 0 или по-голяма от броя на променливите d . В началото на раздела се въвеждат елементарните симетрични полиноми на d некомутиращи променливи. По специално, експлицитно се въвеждат сумите

$$p_{(n)} = \sum x_i^n = x_1^n + \dots + x_d^n$$

и

$$p_{(1^n)} = \sum_{\sigma} x_{\sigma(1)} \cdots x_{\sigma(n)}$$

които са важни за следващите два раздела. Следващата стъпка е Лема 3.1.2, в която се доказва, че S -алгебрата на некомутативните симетрични полиноми над произволно поле е породена от степенните сборове $p_{(n)}$. Множеството от тези полиноми е все още безкрайно, но то е по лесно за описване и по-удобно за работа. По-нататък в работата се доказва некомутативна версия на твърденията на Нютън. Тези твърдения се формулират и доказват в Лема 3.1.4. Тази лема от своя страна позволява доказването на централния резултат за този раздел – Теорема 3.1.5. В нея се твърди, че за полета K , за които $\text{Char } K = 0$ или $\text{Char } K > d$, S -алгебрата на симетричните некомутативни полиноми на d променливи $(K\langle X_d \rangle^{\text{Sym}(d)}, \circ)$ е свободно породена от симетричните полиноми $p_{(1^i)} = \sum_{\sigma} x_{\sigma(1)} \cdots x_{\sigma(i)}$. Независимо доказателство за специалния случай на полиноми на две некомутиращи променливи и на поле K с характеристика $\text{Char } K \neq 2$ е представено в Теорема 3.1.6. Тези резултати оставят нерешен случая на S -алгебри от полиноми над полета K с характеристика, която не надхвърля броя на променливите. В края на раздела е формулирана хипотезата, че за $\text{Char } K \leq d$ S -алгебрата $(K\langle X_d \rangle^{\text{Sym}(d)}, \circ)$ не е крайно породена (Хипотеза 3.1.7).

Тази хипотеза е атакувана и доказана в следващия раздел 3.2. Главният твърдат се съдържа в Теорема 3.10. В нея се доказва, че образът на $K\langle X_d \rangle$ при подходящо избран хомоморфизъм π не е крайно породен. По нататък в Теорема 3.2.12 кандидатът конструира минимално пораждащо множество за алгебрата $(K\langle X_d \rangle^{\text{Sym}(d)}, \circ)$. Доказано е, че ако $p = \text{Char } K \leq d$, то множеството от всички степенни сборове е минимално пораждащо множество за S -алгебрата $(K\langle X_d \rangle^{\text{Sym}(d)}, \circ)$.

Глава 4 е посветена на некомутативни алтерниращи полиноми, т.е. полиноми на некомутиращи променливи, инвариантни под действието на алтернативната група. Целта тук е да се обобщат резултатите от предната глава за алгебрата $(K\langle X_d \rangle^{\text{Alt}(d)}, \circ)$ от полиноми от d некомутиращи променливи, инвариантни под $\text{Alt}(d)$. Централен резултат тук е Теорема 4.0.5. В нея се твърди, че за полета с характеристика $\text{Char } K = 0$ или $\text{Char } K = p > 3$, алгебрата на полиномите на три некомутиращи променливи, инвариантни под действието на $\text{Alt}(3)$, е крайно породена. Това е доказано ‘рез конструирание на крайна система от пораждащи, а именно, симетричните полиноми p_{1^i} , заедно с полиномите s_2 и s_3 , дефинирани като

$$s_2 = x_1x_2 + x_2x_3 + x_3x_1 - x_2x_1 - x_3x_2 - x_1x_3,$$

и

$$x_3 = x_1^2 x_2 + x_2^2 x_3 + x_3^2 x_1 - x_2^2 x_1 - x_3^2 x_2 - x_1^2 x_2.$$

Накрая е доказано, че за полета K с характеристика 2 или 3, S -алгебрата $(K\langle X_d \rangle^{\text{Alt}(3)}, \circ)$ не е крайно породена.

Глава 3 е написана въз основа на двете публикации, отпечатани съответно в *Mathematics* и в *Turkish Journal of Mathematics*. Глава 4 съдържа непубликувани резултати на кандидата от изследвания, които продължават и понастоящем.

Забележки и коментари по дисертационния труд

Във връзка с дисертационния труд имам следните въпроси, забележки и коментари:

- (1) Работата е написана английски език. Изложението е стегнато. Оформлението е прегледно и ясно. Това позволява на читателя да се ориентира добре в получените резултати.
- (2) Заслужава похвала изработването на индекс, включващ по-важните понятия от дисертационния труд. Това е много полезно при работа с текста макар да не е типично за докторски дисертации.
- (3) Намирам за старанна номерацията на резултатите в глава 4; там срещаме Лема 4.0.1, Забележка 4.0.2 и т.н. Намирам за по-добре да имаме Лема 4.1, Забележка 4.2 и т.н, като тази номерция се разпространи и върху предните глави..
- (4) Детайлното разглеждане на работите на А. Н. Корюкин и М. Волф в раздели 2.4 и 2.5 има значителна образователна стойност за незапознатия читател.
- (5) В дефиницията на s_3 на страница 67 (в средата на страницата) може би има печатна грешка. Вероятно формулата там трябва да изглежда така: $s_3 = \sum_{\text{Alt}} x_1^2 x_2 = x_1^2 x_2 + \dots$ и т.н.
- (6) Бих препоръчал представяне на резултатите от дисертационния труд и на престижни конференции в чужбина.

Публикации по дисертационния труд

Резултатите от дисертационния труд са публикувани в две статии, както следва:

- Mathematics (Q1, IF 2.4) – 1 статия,
- Turkish Journal of Mathematics (Q2, 1.0) - 1 статия

Тези статии са публикувани в добри списания с импакт фактор. И в двете публикации Деян Джундреков има по трима съавтори. В документите към тази процедура са приложени писма от всички съавтори, с които те декларират, че приносът на Деян Джундреков в съвместните изследвания е съществен и равностоеен на този на останалите съавтори. Приемам, че резултатите на кандидата са добре известни и високо оценени от професионалната общност.

От представените справки е видно, че кандидатът удовлетворява националните изисквания от Правилника към ЗРАСРБ, както и специфичните изисквания на СУ за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

Резултатите от тази дисертация са докладвани седем пъти на различни национални математически конференции.

Цитирания на публикациите от дисертационния труд

Дисертантът не е приложил списък на цитирания на статиите, въз основа на които е написан дисертационния труд. Нямам съмнение, че такива ще се появяват с времето, тъй като статиите са се появили съвсем наскоро.

Автореферат и авторска справка

Авторефератът и авторската справка са направени съгласно изискванията и отразяват правилно резултатите и приносите в дисертационния труд.

Заключение

Считам, че представеният дисертационен труд “Градуирани алгебри и некомутативна теория на инвариантите” с автор Деян Живков Джундреков съдържа интересни резултати, които представляват оригинален принос в теория на инвариантите. Докторантът показва задълбочени теоретични познания в тази област и с това отговаря на изискванията на “Закона за развитие на академичния състав в Република България”, Правилника за прилагането му и Правилника на СУ за присъждане на образователната и научна степен “Доктор”. В дисертационния труд и свързаните с него публикации няма установено плагиатство.

Това ми дава основание да дам **положителна оценка** на представения дисертационен труд и да препоръчам на Уважаемото Жюри да присъди на

Деян Живков Джундреков образователната и научна степен ” Доктор” в област 4. “Природни науки, математика и информатика”, научно направление 4.5 “Математика”, докторска програма "Алгебра, теория на числата и приложения" - Топология.

София, 28.03.2024 г.

Рецензент:

(проф. д.м.н. Иван Ланджев)